

ADELINA DOKMAN

THE LOST, LAST WORDS OF MIES VAN DER ROHE: THE LOHAN TAPES FROM 1969

IZGUBLJENE, ZADNJE RIJEČI MIESA VAN DER ROHEA: LOHANOVE SNIMKE IZ 1969.

The book "The Lost, Last Words of Mies van der Rohe: The Lohan Tapes from 1969" is an extremely valuable legacy of one of the greatest modern architects of the twentieth century – Mies van der Rohe. It comprises the analysis, notes and interpretation of recorded conversation between the famous architect and his grandson Dirk Lohan, including the original transcript recorded by the tape recorder in the last weeks of Mies' life. It was recorded during the summer of 1969 and now published in its entirety for the very first time. This is a unique opportunity to gain a more detailed insight into the architect's private life – the way of thinking, philosophical principles and inherent humor will rarely leave anyone indifferent, even those who are not fond of Mies' architectural solutions.

[Translated by ADELINA DOKMAN]

DOM Publishers, 2020.

Urednik: Fritz Neumeyer
Nakladnik: DOM Publishers
2020.

Str. 112, engleski, 70 ilustracija
[23/21 cm, meki uvez]

ISBN 978-3-86922-767-2

Kada čujemo za ime Ludwiga Mies van der Rohe, sjećanje nas prvotno navodi na njemacko-americkog arhitekta, treceg i posljednjeg ravnatelja umjetnicke škole Bauhaus, prijedor s nacističkim rezimom koji je Bauhaus percipirao kao kulturnu instituciju prožetu boljševizmom, a konačnu pobjedu namijenio monumentalnim, neoklasicističkim arhitektonskim rješenjima, te na jednu od najneobičnijih i najutjecajnijih pojava u svijetu arhitektonske discipline dvadesetog stoljeća *per se*. Zatim nastavljamo nizati konture Miesove prve zgrade, kuće Riehl u Potsdamu, zgradu Seagram u New Yorku, vile Tugendhat u Brnu, kuće Farnsworth u Illinoisu, njemačkog paviljona u Barceloni, poznatog stolca Barcelona, Nove nacionalne galerije u Berlinu, aforizma 'manje je više' i eventualno Muzeja moderne umjetnosti u New Yorku, prijestolnici modernih i suvremenih izložbi i kolekcija, gdje se do danas u posebnoj arhivi čuvaju Miesove ostavštine, u nadležnosti Studijskog centra za arhitekturu i dizajn, a koja sadrži fotografske reprodukcije arhitektonskih crteža i katalog s pojedinim opisima crteža, nacрта i kolaža. Miesova filozofija, kako to u sferi umjetnosti najčešće biva, u promatracima još uvijek izaziva emocionalnu dihotomiju koja istodobno dijeli i spaja – kod jednoga dijela divljenje, kod drugoga suzdržanost. Miesa se, sasvim smisljeno, najčešće prisjećamo kroz prizmu njegovih estetskih propozicija i bezvremenskog naslijeđa, imajući na umu da se radi o dosljednom vizionaru koji je unatoč nedostatku formalnoga

strukovnog obrazovanja i pripadajućega akademskog stupnja postavio temelje suvremenoj arhitekturi, na kojoj do danas počivaju aspiracije brojnih kasnijih generacija.

Knjiga *The Lost, Last Words of Mies van der Rohe: The Lohan Tapes from 1969* u izdanju berlinskog DOM publishers nastala je na vrlo neobičan način, a vrijeme namijenjeno njenu čitanju svakako neće biti izgubljeno. Posljednjih tjedana Miesova života, tijekom ljeta 1969. godine, njegov unuk Dirk Lohan, danas osamdeset dvogodišnji inženjer arhitekture, odlučio je snimati razgovore sa svojim djedom. Prije nego što je došao u Sjedinjene Američke Države i započeo arhitektonski studij na Tehnološkom institutu u Illinoisu [IIT] 1957. godine, gdje je Mies bio direktor Arhitektonskog odjela, Lohanu je njegov djed bio udaljen i nepoznat rođak. Godine 1962., nakon diplomiranja na Technische Hochschule u Münchenu, Lohan je donio odluku da se trajno preseli u Chicago gdje su se, pod Miesovim mentorstvom i suradnjom na projektima, međusobno i zblizili. Geneza dosjetljivosti o snimanju razgovora magnetofonom proizašla je iz nemogućnosti jasnoga prisjećanja detalja prethodnih razgovora i anegdota, jer je Lohan, kako zanimljivo navodi u predgovoru, u djedovu društvu tijekom večernjih susreta svakoga četvrtka radi zajedničkih večera i razgovora o poslu, svakodnevnom životu i Miesovim iskustvima tijekom duge karijere, u dobi od dvadeset šest godina i sam počeo pušiti i piti. Ovdje nije riječ o formalnom intervjuu ili profesionalnom testamentu u prvom

planu, već o prisnom razgovoru između dvaju članova obitelji koje veže ista struka. Iako snimke ne obuhvaćaju cijeli Miesov život, pružaju koristan uvid u njegovu osobnost, način razmišljanja sa stajališta struke, filozofije i svojstvenog osjećaja za humor.

Nakon Miesove smrti 17. kolovoza 1969. godine snimke razgovora poslane su Muzeju za modernu umjetnost u New Yorku, gdje su dugo smatrane izgubljenima pod nepoznatim okolnostima. Pronađeni su samo fragmenti snimaka i fotokopija nepotpunog transkripta. Prvi put u povijesti, od nastanka 1969. godine, objavljen je transkript preostale četrdeset i četiri stranice razgovora, što istovremeno predstavlja presedan koji nam Miesa otkriva u jednoj izrazito dragocjenoj, dosad nepoznatoj perspektivi.

Knjiga sadrži sedamdeset ilustracija, a podijeljena je u pet cjelina: 1) predgovor unuka Dirka Lohana, 2) uvodni esej (analiza, bilješke i interpretacija Miesovih riječi) uredio je teoretičar arhitekture Fritz Neumeyer, 3) faksimil transkripta na njemačkom jeziku, 4) prijevod transkripta na engleski jezik i 5) osvrt na doprinos suradnika.

Razumijevanje knjige nije namijenjeno samo dugogodišnjim poznavateljima povijesti umjetnosti, arhitekture i publici koje djelovanje obuhvaća srodne discipline već i svim zainteresiranima, neovisno o stupnju predznanja. S obzirom na zanimljivost tematike i strukturu sadržaja, svakako je vrijedi uzeti u razmatranje za prijevod na hrvatski jezik.